

Gazi Üniversitesi
Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî
Araştırma Merkezi

HACI BEKTAŞ VELÎ

Araştırma Dergisi
Research Quarterly

Yaz
Summer 2005/34

İSTANBULLU GÜL BABALAR

İsmail Tosun SARAL*

ÖZET

Türkiye’de, Balkanlarda ve hatta Asya’da Gül Baba adını taşıyan birçok ermiş ve bu ermişlere ait makamlar, türbeler, tekkeler bulunmaktadır. Bu ermişler hakkında pek fazla bilgi bulunmamaktadır. Geçen sayımızda, Anadolu’da Gül Babalardan bahsetmiştik; bu sayıda İstanbul’daki Gül Babalar hakkında toplayabildiğim bilgileri sunuyorum.

ABSTRACT

There are several Türbes, Tekkes and places dedicated to Gül Baba not only in Turkey but also in the Balkans and Asia. In the previous issue, I focused on several Gül Baba türbes located in different parts of Anatolia. Parallel to the previous article, despite the insufficiency of resources, in this essay, I am to inform the reader on several türbes of Gül Baba settled in different parts of İstanbul.

Anahtar Kelimeler: *Gül Baba, İstanbul, Balkanlar.*

Key Words: *Gül Baba, İstanbul, Balkan States.*

Gül Baba XV. yüzyıl sonunda ve XVI. yüzyıl başında yaşamış, Budapeşte’nin Buda (Budın) kısmında türbesi bulunan ünlü bir Türk mücahidi ve Bektâşî dervişidir. Tarihî şahsiyeti, yaşadığı çağ ve çevre hakkında çeşitli rivayetler bulunan Gül Baba, Evliyâ Çelebi’nin merhum babasından naklettiği bilgiye göre, Merzifonlu bir Bektâşî dervişidir. Evliyâ Çelebi’ye göre, Fatih Sultan Mehmet devrinden Kanunî Sultan Süleyman devrine kadar bir çok gazâlarda bulunmuş, Budin fethine de katılmış ve Budin Kalası önündeki savaşlarda şehit düşerek Budin’e gömülmüştür. Evliya Çelebi, cenaze namazının Ebusuûd Efendi tarafından kıldırıldığını, Kanunî Sultan Süleyman’ın ve yüz bini aşkın bir cemaatin bu namazda bulunduğunu yazmaktadır.

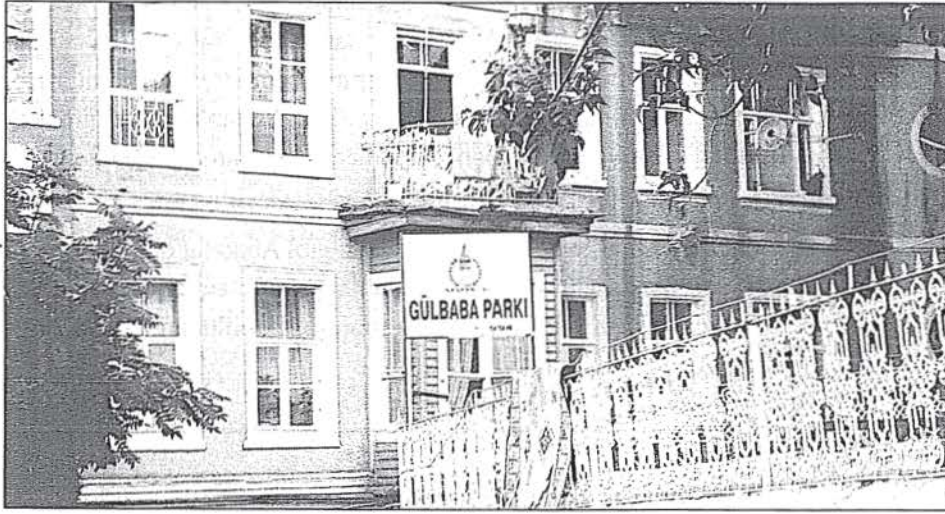
Ancak, daha önceki yazılarımızda da belirttiğimiz gibi Anadolu’da, Ankara’da, Balkanlarda hatta Pakistan’da Gül Baba adı ile anılan birçok ermiş, tekke, türbe, ziyaret yeri bulunmaktadır. Biz bu çalışmamızda İstanbul’da bulunan *Gül Babalar*dan bahsedeceğiz.

1. Beyoğlu

Tophane ile Galatasaray arasında Tomtom Mahallesi’nde Gül Baba Sokağı’nda Gül Baba Türbesi vardır. Bunun yanında bir de tekkenin bulunduğu tahmin edilmektedir. Galatasaray Ocağı’nın Sultan II. Bayezid (1481-1512) tarafından

kurulmasına vesile olduğu rivayet edilen Gül Baba'nın adını taşıyan bu tekkenin kuruluşu ve zaman içinde geçirdiği değişiklikler tespit edilememiştir. Ancak, 953/1546 tarihli İstanbul Vakıfları Tahrir Defterinde, Vefa'daki Hoca Teberrük Mescidi'nin 881/1476 tarihli vakfiye özetinde bu tekkenin *Zâviye der hâric-i Galata eş-şehîre bi-zâviye-i Gül Baba* olarak adı geçmektedir.¹ Sultan II. Mehmet (Fatih) döneminde, 1453-1476 arasında tesis edildiği anlaşılan tekkenin adına 18. yüzyılın ortalarıyla 1925 arasındaki tarihte listelerin hiçbirisinde rastlanmamakta, ne zaman ortadan kalktığı da bilinmemektedir. Günümüzde Gül Baba'nın Galatasaraylılar tarafından ziyaret edilen ve bakımı yapılan açık türbesi dışında tekleden hiçbir iz yoktur. Dergâh, Tömтом mahallesi, Gül Baba sokağı Nu: 6'da; 317 ada, 48-49 parselde ve *yumak yumak açan güller arasındadır*.²

Ankara ve çevresindeki Gül Baba gibi bir ziyaret yeri olup ayrı bir hususiyeti yoktur. Yalnız bunun kim olduğu hakkında kesin bir sonuç alınamamıştır. Böyle kim olduğu bilinmeyenlere *mübarek bir Veli* denilip geçilmek istenir. Bu zat hem Müslüman hem de Hristiyanlar tarafından ziyaret edilmektedir. Gelinlik kızlar ve öğrenciler ona *bizim babamız* derler. Bir rivayete göre o, ziyaretçilerinden bir fatihanın yanı sıra sadece kırmızı ve sarı güller istermiş.³ Gül Baba'yı daha çok genç kızlar ve öğrenciler ziyaret ederler. Fatihalar okurlar, sarı ve kırmızı güller götürürler.⁴ Gül Baba'ya güllerin neden sarı kırmızı olduğu sorulunca *sadece sarı ve kırmızı rengi severim de, onun için karşılığını verdiği* söyleniyor.⁵

Galatasaray'daki Gül Baba Sokağı ve Parkı

Diğer taraftan Tayyazâde Atâ, Gül Baba'nın II. Bayezid devrinde İstanbul'da yaşadığını ve rivayete göre Galatasarayındaki Enderûn Mektebi'nin bu zâtın tavsiyesiyle kurulduğunu yazmıştır.⁶ Galatasarayındaki Enderûn Mektebi'nin bugünkü adı Galatasaray Lisesi'dir. Tayyazâde Atâ'nın anlattığı, Galatasaray'ın doğuşuna yol açan olayı, bugünkü Türkçe ile şöyle özetleyebiliriz:

Tahta çıkışının ilk yılı 1481 yılının soğuk bir kış günü maiyeti ile birlikte Tophane sırtlarında avlanmaya çıkan 30 yaşındaki II. Bayezid, av sırasında şiddetli rüzgâr ve soğuktan rahatsız olarak dinlenmek ve ısınmak için bir barınak ararken, Tophane'den Beyoğlu'na çıkan ve bu günkü Galatasaray'ın yakınındaki Boğazkesen noktasında bulunan bir kulübe gözüne ilişir. Gül fidanları ile dolu bir bahçede saygın yüzlü ve Allah'a yakaran bir ihtiyar görerek bahçeye girer. Padişah, günah-tan sakınan, geçici dünya nimetlerine değer vermeyen bir yaratılıştaki olan ve küçücük kulübesinde gülleriyle bas basa yasayan ve bu yüzden kendisine *Gül Baba* adı verilen bu kişinin sohbetinden, yakınlıktan zevk duyarak; *Bir dilhahınız (isteğiniz) var mıdır?* diye sorar. Gül Baba, parmağıyla bugünkü Galatasaray Lisesi'nin bulunduğu tepelik araziye işaret ederek şu dilekte bulunur: "Padişahım, şu zirveciğe bir mekteb-i irfan tesis et ve orada okuyup yazanları hizmet-i hümayununda istihdam eyle. Vakten min - el evkat (her zaman) devletine lazım olur." II. Bayezid, Gül Baba'nın eliyle gösterdiği 30 bin zirayı asan arazinin çevresine duvar çektirerek, bir cami, 200 kişiyi barındırabilecek bir koğuş, bir hamam, zabıt dairesi ve mutfak yaptırır. Yönetimine de bir Ak Ağa'yı Galaşa Sarayı Ağası olarak atar.

*Gül Baba ve Sultan II. Bayezid*⁷

Enderun tarihçisi Atâ, II. Bayezid'in kurduğu Galata Sarayı mektebinin inşaatı bitince Gül Baba'yı ilk sınıfın hocalığına tayin ettiğini şöyle anlatıyor:⁸

"... Hitam-ı ebniyede devşirmeden güzide ve matbu-ul-endâm birkaç yüz müslail ağa intikâp ve tefrik ile tahrir ve bidayet dersleri hocalığına müşarünileyh (Gül Baba) yı tayin ve arabî ve farsî ve kıraat ve yazı ve musikî hocaları tertip..."

İhtifalci Mehmet Ziya Bey, merhum *Mekteb-i Sultanî Târihçesi* isimli eserinde (s.16) mektebin kuruluşunda II. Bayezid'den bahsederken:⁹

"Binanın hitamında devşirme çocuklardan birkaç yüz müstail ağa intihap ve tefrik eder. Ve iptidaî dersleri için, mektebin hakikî bânisi olan *Gül Baba'yı* muallim tayin buyurdıkları gibi arabâ, farsî, kıraat, hüsnü-hat ve musiki dersleri için de ayrı ayrı hocalar tavzif etmişlerdi." demiş ve mezarının yerini şöyle tarif etmiştir: "Gül Baba'nın metfeni, mektebin yanından Tophane'ye inen yokuşun sağ tarafında, sokak içersinde sıkışık mebâni arasındadır."

Prof. Dr. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, eski Galata Sarayı mektebini II. Bayezid'in kurduğunu anlatırken Gül Baba hakkında şöyle bir mütalâ beyan ediyor:¹⁰

"Galata Sarayı'nı II. Bayezid tesis etmiştir. Enderun an'anesine göre buradaki binayı II. Bayezid, Gül Baba ismi verilen ve orada medfun bulunan bir velinin işaret ve tavsiyesiyle yaptırmıştır."

Hasan Âli Yücel,¹¹ *Türkiye'de Orta Öğretim* isimli maarif tarihinin Galatasaray Lisesi başlığı altında bilinen hikâyeyi anlatmakta ve "Gül Baba okul civarında medfundur." demektedir.

Sayın Fethi İsfendiyaroğlu şu bilgileri vermektedir:¹²

"Gül Baba bilhassa Tophane'nin Boğazkesen caddesiyle Yeniçarşı caddesinin ve Tomtom sokağının bütün civarını teşkil eden çok geniş bir havalı çevresinde pek maruf ve meşhurdur. Şimdiki Bostanbaşı karakolunun üst taraflarında evvelce *Gül Baba Bostanı* demekle maruf büyük bir bostan dahi vardı. Hatta Başbakanlık Arşiv Dairesinde 89 numaralı Vakıf kısmında bulunan Hicrî 23 Zilkade 1206 (1789) tarihli bir defterde: *Tophane'de Gül Baba Bostanı nezdinde vaki mescid ve mektep ile Galata'da Kürkçü Kapısındaki Mescid'de vaki Sefer Kethüda vakıflarına ait bir çok kayıtlar* yazılı olduğu görülmektedir.

Bundan başka Boğazkesen yokuşundan Galata Sarayı semtine çıkarken sağ tarafta Bostanbaşı karakolunun karşı sırasında büyük bir çeşmenin kitabesinde de Gül Baba'dan ve Gül Baba Tekkesinden bahis olunuyor.

Gül Baba'nın eski Galata Sarayı'nda 1482 tarihinde muallim olduğunu biliyorsak da mektepte kaç sene ders okuttuğunu ve hangi tarihte vefat ettiğini gösteren

vesikayı henüz elde edemedik. Türbesinde de mezar taşı kalmamış olduğu için kitâbesini de göremedik. Galatasaray Lisesine ilk müdür olduğumuz yıllar bu türbe ile yakından meşgul olduk. Resimlerini aldık. Müteaddid defalar mezarını temizlettirdik. Yirmi yıl sonra tekrar liseye müdür olunca ilk vazifemiz bu türbeyi ziyaret oldu. İkinci defa da, 1951 de merhum Ali Sami Yen ile birlikte gittik, maalesef türbenin ne feneri kalmış ne de etrafını çeviren parmaklığın üstündeki, üzeri tel gerilmiş demir kafes. Ali Sami Yen ile türbeye nâzır komşu evlerden soruşturmalar yaptık, bir netice alamadık. Evvelce burada bir de eski tekke vardı. Şimdi bu bina da yıktırılmış ve yeri arsa olmuştur. Yarın, kim bilir bu arsaya yaptırılacak olan herhangi bir inşaat bu türbeyi de büsbütün yok edebilir.”

İstanbul’u zapteden Sultan II. Mehmet’in oğlu Sultan II. Bayezid’e Galata Sarayı mektebini kurdurmak için ilhamda bulunmuş olan Gül Baba’nın beş asırlık mezarını olsun muhafaza etmeliyiz.

Bugün elimizde bulunan kanıtlara göre, Gül Baba efsaneleşmiş bir gerçektir. Merzifon’da doğmuştur. Fakat, Fatih Sultan Mehmet, II. Bayezid, Sultan I. Yavuz Selim zamanında yaşamış, Kanunî Sultan Süleyman’ın Budin’in fethinde bulunup, fetihten sonra 1541’de Budin’de vefat etmiştir. İç organları burada tekkesi içinde toprağa verilerek türbesi yaptırılmış, vücudu İstanbul’a getirilerek Galatasaray’da zâviyesi yanında kabrine tevdi edilmiş ve ikinci türbesi böylece yaptırılmıştır. Mektep bahçesindeki çiçekliğin Gül Baba ile ilgisi yoktur. Bu çiçekliğin güney tarafındaki mermer levha Abdülhamid zamanından kalmadır. 1903-1907 yangınından sonra tamiri müteakip, mekrebe vaz edilen II. Abdülhamid tuğralı, Osmanlı Devleti arması olup, bir eşi hâlen Harbiye’deki Askeri Müze’nin güneye, Cemal Reşit Rey Konser Salonu’na bakan yüzündedir. Galatasaray’daki levhada tuğra silinmiştir.

1974 yılı Galatasaray Balo Mecmuası’nda yayımlanan *Gül Baba* başlıklı yazıda ise Gül Baba’nın İstanbul’u fetheden ordunun bir askeri olduğu belirtilmektedir:

“Gül Baba’nın mezarı Galatasaray Lisesi’nin yanından Tophane’ye inen yokuşun sağ tarafına isabet eden ve Gül Baba Sokağı ismini taşıyan sokaktaki mezardır. Bu mezar Galatasaray Lisesi’nin 100. yıl dönümü sırasında tamir edilmiş durumdadır. Metruk bir bahçe içindedir. Etrafının onarılması ve yaşadığı devre gibi gül bahçesi haline getirilmesi temenni olunur. Galatasaray Lisesi Müdürlüğü’nün ve İstanbul’daki Galatasaray teşekküllerinin bu işle ilgilenmeleri ve vakıf arazisi olan bahçenin onarılarak ziyaret edilir hâle getirilmesi beklenir.

Tarihî incelemelere göre, Fatih Sultan Mehmet, kadirgalarını Kasımpaşa'ya Dolmabahçe'den değil Tophane'den geçirerek indirmiştir ve yol; Karabaş, Boğazkesen, Lüleci Hendek, Şişhane'dir. Gül Baba o tarihlerde yavuz bir delikanlı olarak Zağanos Paşa'nın emrinde bir polatlandır. Fethi müteakip bütün kahraman erlere olduğu gibi Gül Baba'ya da şimdiki türbesinin bulunduğu yer ile Çukurcuma'ya kadar olan arazi bağışlanmıştır. Gül Baba burasını eker, biçer, meyve, çiçek yetiştirirdi. Ekime müsait olmayan yamaçlar Galata ve Cenevizlilerin maşatlığı, serviliği idi. II. Sultan Bayezid yeni Türk uyruklarına yerleşme yerleri aradığı bir sırada bu bölgede, bu sulak, ayazmalar, Bostanbaşı, Çukurcuma mevkilerinde Gül Baba ile karşılaşmıştır. Mezarı türbe olarak muhafaza edilmiş, Cumhuriyeti müteakip tekkelerin, türbelerin kapatılması üzerine bakımsız kalmıştır. Bugün mezarının bulunduğu yer bir duvarla çevrilidir ve kapısında 1968 tarihinde Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından tamir edilmiş olduğuna dair bir kitabe mevcuttur."

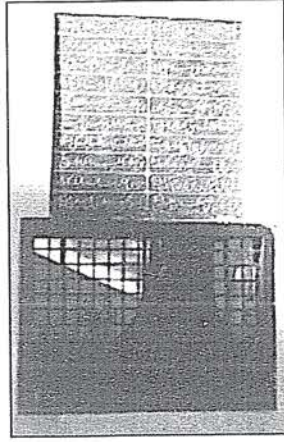
Mezarı Boğazkesen yokuşunda, Gül Baba sokağında bulunan ve Galatasaray Lisesi'nin kurucusu olduğu iddia edilen mübarek bir kişinin mezar taşı kitâbesinde şunlar yazmaktadır:

*Hûve-l Hâdi
Merhûm ve Mağfûr
El Muhtaç ilâ Râhmeti
Rabbihî'l - Gâfûr
GÜL DEDE
Ruhu için Fatiha
Fi 5 Ramazan
Sene 1201 (1786)*

Harap hâle gelmiş bulunan bu mübarek kişinin türbesinin Sultan I. Abdülhamit tarafından 1201 (1786) yılında onarılması ve yapılan tamiri belirtir kitâbe:

Hazret-i Abdülhamid Han ibn-i Ahmed Salis Han
Ömrün efsun eyleye devletinle ol pervedigâr
Kande eyleser azimet îde Hak uğurun küşad
Kahridüp ağda-yi dini ide cümle hakisar
İttiler adl ile ma'mur ehl-i İslâm illerin
Tazelensün gülşen-i alem misal-i nevbahar
Ba husus olmuştu viran bu mekân hayli zaman
Gül Dede eylerdi güya merkadinde ah-u zâr

Niçe dem kâmil muattal kalmışidi bu mekân
Hedmolup bir rih-i sarsar ile oldu tarumar
Padişah-ı Alemin Hak kalbine ilham idüp
"Yapılup ma'mur ola" deyu buyurdu Şehriyar
Gül Dede merhûm Veli'yi aşikâr ihya idüp
Keşf olup bu demde anın eylediği istihar
İmdi gel Abdülhamid Han'a idegör sad dua
Hak hatasız eyleyüp devletle olsun berkarar
Dahî ol goncelerin Hak ömrün efzun eylesün
Her biri ola cihanda Devlet ile namidâr,
Dervişa tarihi lafzından oldurdu aşikâr
Bin iki yüz bir de buldu Gül Dede çün itibar (1201)

Burada dikkat edilmesi gereken husus bu mübarek kişinin adının Gül Dede olmasıdır.

Yazar Figen Nalan Özkan ise olaya başka bir boyut kazandırmakta ve şöyle hikâye etmektedir:¹³

"1975 yılında müze olarak hizmete açılmış olan Galata Mevlevîhânesi, İstanbul'un en eski Mevlevîhânesidir. Tekkenin kuruluşuyla ilgili çeşitli hikâyeler var. Bunlardan birine göre, o dönemde bu bölgede Yavuz Sultan Selim'in vezirlerinden İskender Paşa'nın bir av köşkü varmış. İskender Paşa, bir gün avdan dönerken ağaç kovuğunda yaşayan bir Mevlevî dervişine rastlamış Gül Baba isimli bu derviş, İskender Paşa'yı öylesine etkilemiş ki, Paşa oraya onun için bir Mevlevî tekkesi yapılmasını emretmiş. Gül Baba da İskender Paşa'ya biri sarı biri kırmızı iki gül

vermiş. Bir rivayete göre, Galatasaray'ı simgeleyen bu iki renk de oradan kaynaklanıyor. İşte, II. Sultan Bayezid devrinin beylerbeyi olan İskender Paşa'nın av çiftliği üzerine, 1491 yılında bu tekke inşa edilmiş."

Bugün Galatasaray Lisesi'nin arka bahçesinde bir mezar vardır ki okulun kurulmasına ön ayak olmuş Gül Baba'nın mezarı diye bilinir.

Öte yandan Galatasaray Lisesi'nin koltuk kapısı yanından Yeni Çarşı caddesinden yokuş aşağı Tophane'ye inerken eskiden merdivenli, şimdi dik yokuşun ortasında, sağ tarafta, birkaç ağacın bulunduğu açıklıkta, Gül Baba sokağındaki bir caminin bahçesinde de bir kabir vardır. O da Gül Baba'nın gerçek mezarı diye bilinir. Kitâbesi:

Tarikat-i aliyye meyayik-i kiramdan Gül Baba Hazretlerinin Türbe-i şerifi 'it-tisalinde Acıçesmeli Akdemce 1285 senesi tarihinde türbedarı bulunan merhum pirinçci Tahir Efendi namına bina ve inşasına olup, muahharen dahi zaman himmetiyle çesme-i harap, mail - i turap olduğundan, türbedarı mumailleyhin mahdumu pirinçci İbrahim Efendi berdi himmet ederek müceddeten bina ve ihya edildiği hayratıdır. Sene 1287 (Miladî 1870).

Bu kitabe 1968 yılında mektebin lise olarak kuruluşunun yüzüncü yıl kutlamaları sırasında, Galatasaraylılar Derneği tarafından tesis ve teşvik edilen *Yüzüncü Yıl Kutlama Derneği* tarafından lahitin bakım ve tamiri sırasında tespit edilmiştir.¹⁴

Rivayete göre, Galatasaray semtinde oturan Gül Baba isimli şahsın sarı ve kırmızı güllerden oluşan bir gül bahçesi varmış. Sultan II. Bayezid bir gün oralardan geçerken yağmura tutulmuş ve Gül Baba'ya konuk olmuş. Gül bahçesinde neden sadece iki renk gül olduğunu sormuş. Gül Baba bu güllerin aşkın iki rengini ifade ettiğini söyleyip bunların hüznü ve sevinci anlattığını açıklamış. Bu yanıtı beğenen padişah, *Dile benden ne dilerse*, demiş. Gül Baba da, *şu tepeye bir okul yaptır, orada devlet adamları yetişsin*, demiş. İşte o okul bugünkü Galatasaray Lisesi imiş. Gül Baba'nın türbesi de bugün Galatasaray'dadır. Yardım istemeye gelenler, bir demet çiçekle türbeyi ziyaret eder.¹⁵

Galata Sarayı Enderun Okulu /1481-1826

Fatih, Avrupa'daki Rönesans hareketinin farkındaydı, Enderun Okulları (Saray Mektepleri) Rönesans'a ayak uydurmak amacıyla kurulmuştu. II. Bayezid, güzel bir rastlantı ile Galata'da, Tophane'nin sırtlarındaki demir madenleri civarında Gül Baba'ya rastlayıp konuşması sonucu Galata tepesinde Galata Sarayı Enderun

Okulu'nu yaptırdı ve Gül Baba da ilk hocalardan biri oldu. Gül Baba'nın Bektaşî Babası olması, Bektaşî kültür ve felsefesinin Galatasaray'da daima etkin olmasına yol açmıştır.

Galatasaray Lisesi Müzesi'nde bulunan temsili Gül Baba portresi

Gül Baba, Kanunî Sultan Süleyman devrine kadar yaşamış, Budapeşte'nin fet-hinden sonra orada vefat etmiş, cenazesi muhteşem olmuş, Sultan Süleyman ta-butunu taşımış, iç organları Budapeşte'deki zaviyesine yaptırılan bir türbeye, tah-nit edilen vücudu da İstanbul'a getirilerek Galatasaray'ın altındaki zaviyesi yanın-daki mezarına tevdi edilmiştir. Mektep binası bugünkü şekliyle (ön avludaki yan kollar hariç), Sultan Süleyman tarafından, kanunnameleri yenilenerek, Mimar Si-nan'a yaptırılmıştır. 1907 yangınından sonra Galatasaray mezunu Mimar Vedat ve o zamanki Ermeni baş mimar tarafından bugünkü hâline getirilmiştir.

Gül Baba için Galatasaray mezunlarından sayın Nihat Keklik aşağıdaki manzu-meyi yazmıştır. Bu manzume Sayın Erdoğan Karakoyunlu tarafından tarafımıza gönderilmiştir.¹⁶

Gül Baba İle Sultan II. Bayezid

Sultan bu ya, pek fazla sıkılmış yine birgün
Durmuş bakıyorken sarayından göğe üzgün
Sadrazamı hürmetle eğilmiş de önünde:
- Sultanımızın neşesi pek yoksa, bugün de
Sis örtüler altında o haşmetle uyurken
Seyreylesek İstanbul'u yüksek tepelerden

Eğlenceli olmaz mı demiş, kırdan gezinsek?
Vaktiyle o Türk aslanı sultanımızın, pek
Oynak kara bir kısırağı varmış, ona binmiş
Geç vakte kadar veziriyle kırdan gezinmiş.
Lâkin yarı sarhoşluğa düşmüş yine birden
Sultan tepelerden dolu dizgin geçiyorken,
Dizginleri kısmış ve durup şöylece bir dem
Sadrazama sormuş:

- Nereden geçti bu meltem?

Mestolmuş eserken ediyor insanı sarhoş.
Bir dinle geçen rahiyalar bak ne kadar hoş!
Sadrazam gülmüş ve:

-Yakınlarda demiş, bir

Gül bahçesi vardır, hele gayetle güzeldir,
Şayet yüce sultanımız arzu buyurursa?

-Elbet gidelim hem bakalım sahibi varsa

Hoş-beş ederiz şöyle biraz.

Sonra da bir an;

Atlar yine birden mahmuzlanarak
Yaydan kopan oklar gibi rüzgârları yarmış
Çok geçmeden atlar o bahçeye varmış
Bir bahçe ki; örtmüş yeri her renkte çiçekler
Bir bahçe ki; baştanbaşa renk olmuş emekler
Bir bahçe ki; güller bile sarmaş dolaş olmuş ...
Her yer sarı, mor, pembe çiçekler ile dolmuş ...

Güller ki, alevden daha al renkle yanarmış

Hem her birinin bir adı, tarihçesi varmış

Sultan bu güzellikleri görmüş ve şaşırılmış.

- Gül bahçesi lâkin ne zamandan? diye sormuş

Bir noktaya dalgın bakıyormuş gibi sanki
Sadrazamı hülya dolu gözlerle demiş ki:

- Vaktiyle bu gül bahçesi bir çöl gibi yermiş

Yaz, kış gece çılgın gibi rüzgârlar esermiş

Kuşlar üşüşüp dallara bir mesken ararken

Sağnak gibi şimşekler inermiş kara gökten,

Bir gün hızır inmiş gibi iklime yer yer,

Bir yemyeşil atlasla döşenmiş yine her yer,

Nârin o fidanlardaki dallarla örülmüş

Bahçeyle bu toprağın artık yüzü gülmüş.

Lâkin bu güzel bahçede bir Gül Baba varmış.

Mecnun gibi yapayalnız o güllerle yaşarmış.

-Gelsin bakalım söylediğin Gül Baba kimmiş?

- Hayhay! diyerek ünlü vezir bahçeye girmiş.
Güller arasından daracık yoldan yürürken
Munis ve muhabbetli bakışlarla ileriden
Örtülmüşe benzer gibi sakın başı karla
Bakmış geliyor Gül Baba bir nurlu vakarla.
Sadrazamı koşmuş ve demiş:
- Gül Baba, Sultan
Kalkıp seni görmek için geldi uzaktan.
Bak kendisi üstünde atın, gel seni bekler.
Sultan da o haşmetle gelirken gülerek der:
- Güller ne güzel, onları hep sen mi büyüttün?
- Elbet, diyerek Gül Baba, dallardaki süzgül
Munis sarı güllerle, tutup kırmızılardan
Kesmiş iki gül, sonra demiş:
- Ey yüce Sultan,
İstersen anılmak yine rahmetle eğer hep
Yaptır bu büyük bahçeye bir koskoca mektep.
Millet ve vatan uğruna binlerce de evlâd
Elbet seni her an, çalışırken edecek yâd!
Güllerdeki renkler de onun arması olsun,
İsmim de benim böylece rahmetle anılsın.
Ey Gül Baba her şeyde sesinden var akisler
Her şey bize hâlâ bu güzel kıssayı söyler
Yıllarca senin bahsini etsek yine pek az;
Zira bu güzel kıssa, şu mısralara sığmaz
Bizler yine rahmetle anarken seni artık
Mermerden olan kabrini güllerle donattık.

2. Karagümrüklü Gül Baba

Gül Baba Sokak üzerinde bir Gül Baba Kabri vardır. Burası da ziyaret yeridir.¹⁷

3. Gül Baba, Küçük Mustafa Paşa'da Gül Camii içinde yatmaktadır. Gül Baba'nın hüviyeti hakkında tarihî bilgi olmadığı gibi, civar halkı da bu zat hakkında herhangi bir menkabe nakletmeyerek kendisinin *mübarek bir veli* olduğunu söylemekle yetiniyor ve *himmeti hazır olsun*, demekle ona verdikleri ehemmiyeti gösteriyorlar. Gül Baba'nın merkadine, mihrabın sağındaki ufak bir kapıdan girildikten sonra sekiz, dokuz basamak merdivenle çıkılır. Gül Baba'nın merkadinin bir kısmı duvar içindedir. Bundan dolayı halk Gül Baba'nın çok uzun boylu bir zat olduğuna inanır. Rivayete göre Gül Baba, kefenleri içinde mum gibi sararmış, fakat hiç bozulmamış olduğu halde mezarında yatmaktadır. Eskiden camiinin hademeleri,

kefenleri açar ve ziyaretçilere Gül Baba'nın yüzünü gösterirlermiş. Ziyareti bu suretle meraklı ve heyecanlı bir safhaya götürmeyi istemeyenler, Gül Baba'nın merkadı yanında dua etmeyi kâfi görerek dönerlermiş. Gül Baba'nın ziyareti, Gül camii hademeleri için bir menfaat vesilesi teşkil eder ve ziyaretçiler, onlara para vermeden camiden çıkmazlarmış.^{18,19}

4. Cibâlî'deki Gül Baba Camii'nde de bir Gül Baba mekânı vardır. Buradaki muhterem zâtin, cesedinin bozulmamış vaziyette olduğu rivayet edilir.²⁰ Mihrabın sağındaki payenin içinde bir yatır mezarı vardır. Üzerindeki yazı bunun *İsa'nın sahabesinden, Havari'nin* kabri olduğunu bildirir. Halk efsanesi ise burada Gül Baba'nın yattığını kabul eder. Haliç Surlarındaki Aya Kapısı (Ayakapı, Aziz Theodosius Kapısı) Ayakapı semtine adını veren kapıdır. Kapının Bizans dönemindeki adı Aziz Theodosius'tur. Bu adı da hemen arka tarafında yer alan ve bugün Gül Camii olarak ibadete açık olan eski Aziz Theodosius Kilisesi'nden almıştır. Aya Kapısı, Haliç Surları üzerinde, tarihî özellikleriyle ayakta kalan iki kapıdan biridir. Bugün kapının yer aldığı surlar, kapı mermerleri ve ahşap kanatları görülebilir durumdadır. Ancak ne yazık ki, yol ve kaldırım yükseltmeleriyle yaklaşık yarısı yer altında kalmış ve iyice alçalmış durumdadır. Bugün bir insan boyu yüksekliğinde olan bu kapının hemen çıkışında eski Ayakapı Karakolu görülebilir. Kapıdan çıkışta, sağ tarafta eski bir çeşme vardır. Ayrıca kapının hemen dibinde, Fatih'in Sekbanbaşı Abdurrahman Ağa'ya ait olduğu tahmin edilen bir türbe yer alır.

5. Üsküdarlı Gül Baba

Kısıklı Caddesi'nde de hakkında fazla bilgi bulunmayan bir Gül Baba türbesi bulunmaktadır.²¹

6. Anadolu yakasında Merdivenköy'den Üçgöztepe'ye giden yolun sağında başka bir Gül Baba yatar. Aynı bilgiyi İslâm Ansiklopedisi *Gül Baba* maddesi de vermektedir. Bedri Noyan Dede baba bu Gül Baba'nın Miladî 1329 yılı Haziran ayında Orhan Gazi komutasındaki Osmanlı Türk ordusu ile Bizanslılar arasında, Maltepe-Gebze ovasında yapılan savaşta şehit olan kırk erenden biri olduğunu söylemektedir.²²

7. Eyüp Sultan Belediyesine ait web sayfasında²³ Eyüp Sultan'daki önemli mimarî yapılar arasında bir Gül Baba türbesinin bulunduğu bildirilmekte; ancak herhangi bir bilgi verilmemektedir. Bu türbe Düğmeciler Mahallesi'nde, Düğmeciler Caddesi'ne bağlanan Ümmi Sinan Sokağı'nın sol tarafında, caddeden girildiğinde sol köşede Gül Baba haziresi'dir. Gül Baba haziresinde köfeke taştan bir kaç kabir vardır. Burada Fatih'in dökümcübaşısının kabri mevcuttur. Semte yanlış olarak

dökmeciler yerine düğmeciler denmektedir. Eski yazıda her iki kelime aynı şekilde yazıldığından yanlışlık oluşmuştur. Etrafı demir parmaklıkla çevrilmiştir. Çok perişan durumdadır. Köfeke taş şehideli bir kaç kabir kalmıştır. Bunların İstanbul'un fethinde top döktükleri rivayet edilmektedir. Türbede sekiz kabir vardır. Bir kısım dört köşe köhne taş olup üzerinde yazı yoktur. Diğerleri ise klasik şehidelerdir. Kırık taş üzerinde 1157(1744) tarihi okunmaktadır. Kitabın 171. sayfasında hazirenin bir resmi basılıdır.

Diğer taraftan Şeyh İsa Efendi türbesi arkası ile avlu kapısı dışında ki mezarlıkta gömülü olanlar arasında 1868 (1285) yılında vefat eden Gül Baba ahvadından ve Dergâh-ı Âli kapıcıbaşlarından esbak Mısır vekili İspartavî el-hac Süleyman Ağa yatmaktadır.²⁴

8. Tophane'de hakkında bilgi bulunmayan Güllü Baba isimli bir yatır bulunmaktadır.²⁵

9. Silivri Kapı'da hakkında fazla bilgi bulunmayan bir Gül Baba türbesi vardır.²⁶

10. Beylerbeyi Camii'nden ve Abdullah Ağa Sokağı'ndan 1 km uzaklıkta II. Sultan Mahmud'un miralarına ait çeşmenin bitişiğinde Gül Baba Türbesi bulunmaktaydı. Ne yazık ki Boğaziçi Köprüsü ayağı tam o noktadan geçtiğinden çeşme belirsiz bir yere taşınmıştır. Gül Baba Türbesinin akıbeti hakkında bilgi edinilememiştir.²⁷

11. Burgaz Adalı Gül Baba

Kınalı! Ah Kınalı! adlı oyunun yazarı ve yönetmeni Bercuhi Berberyan kendisi ile yaptığımız görüşmede Burgaz Adası'nda bir Gül Baba köşkü bulunduğunu bildirmiştir: "Çok güzel bahçeler içinde bir evdi. Bahçesinde dillere destan güller yetiştirdiği için ona bu adı vermişler. Eşimin babası İstevan Berberyan 1900'lü yılların başında köşkü satın almış. Atatürk'ün içtiği *Bilecik* rakılarının sahibiydi. Zira İstevan Efendi çok meraklı bir adam olduğundan her şeyi olduğu gibi korumuş. Tabiki gülleri de. Her bir gül özel bakım isteyen türdenmiş ve siyah gül bile varmış. Çocukluğumda anlatılırdı. Ben köşkü biliyorum, bahçesinde muazzam heykeller falan vardı. Fakat ne yazık ki 1960'larda korkunç bir yangınla yandı. Ahşap olan üst katlar ve güller ve ağaçlar hepsi yandı. Sadece taş olan en alt katı kaldı. Sonra da iki çocukla tek başına ve zor durumda kalan kayınvalidem köşkü Mösyö Bali adında bir Musevi'ye satmış. Şimdi hâlâ onun ailesindedir. Tabi ki restore ettiler ama aslına hiç benzemeyen bir köşk oldu."

Hepsinin ruhu şâd olsun!

DİPNOTLAR

- * Türk-Macar Dostluk Derneği Yönetim Kurulu Üyesi, Em. İş Bankası Müdürü
- 1 *İstanbul Ansiklopedisi*, C. 8, s.169.
 - 2 ÖZDAMAR, Mustafa , 1989/6, "Mahsun Dergâhlar", *Altınoluk Dergisi*, S.40.
 - 3 TANYU, Dr. Hikmet, 1967, "Ankara ve Çevresinde Adak ve Adak Yerleri " *Ank. Üniv. İlahiyat Fak. Yayını*, s. 137.
 - 4 *Yurt Ansiklopedisi*, "Gül Baba" maddesi
 - 5 OKAN, Aysel, 1968, *İstanbul Evliyaları*, s.57
 - 6 Tarih-i Ata, 1293, C. I, s. 72-73,
 - 7 AYDIN, Necati, 1999, *İmparatorluğun Cumhuriyet Kapısı*, s.13.
 - 8 Tarih-i Ata, cilt 1, sayfa 72
 - 9 SEMENDEROĞLU, Vefa -Tamburacı, 1997, *Dünden Bugüne Galatasaray*, s.31.
 - 10 UZUNÇARŞILI, Prof. Dr. İsmail Hakkı, *Osmanlı Devletinin Saray Teşkilâtı*, s. 302-303.
 - 11 YÜCEL, Hasan Âli, *Türkiye'de Orta Öğretim- Galatasaray Lisesi*, 522 s.
 - 12 İSFENDİYAROĞLU, Fethi , 1952, "Galatasaray Tarihi", C.1, s.437,438.
 - 13 ÖZKAN, Figen Nalan, "Galata Mevlevihanesi Tarihi", <http://www.netbul.com/asp/kentrehberi/NewsContent.asp?NewsID=33160&id=2133>
 - 14 *Galatasaray ve Galatasaraylılar Derneği Tarihçesi*, yıl:1994, s.8
 - 15 "Galatasaraylı Evliya", 25 Nisan 1998, *Nokta Dergisi*.
 - 16 SEMENDEROĞLU, Vefa; İzzeddin Çalışlar, 1998, *Ortak Bellek 1948 yılı Galatasaray Lisesi Mezunlarına 50.Yıl Hatırası*, s.38,39,40.
 - 17 GÜREL, Şevket, 1988, *İstanbul Evliyaları ve Fetih Şehidleri*, s.124.
 - 18 ÖNUS, Muammer, 1939, "İstanbul'da Bazı Ziyaret Yerleri (Maide'den)", *Halk Bilgisi Haberleri Dergisi*, C.IX.
 - 19 Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Gül Camii, s.435.
 - 20 YALÇIN, Ayhan, *Gönül Sultanları İstanbul Evliyaları ve Ziyaret Yerleri*, s. 274.
 - 21 YALÇIN, Ayhan, *Gönül Sultanları İstanbul Evliyaları ve Ziyaret Yerleri*, s. 274.
 - 22 Bedri Noyan Dedebeba, "Bütün Yönleriyle Bektâşilik ve Alevilik", C.V, s.152, 172.
 - 23 www.basarm.com.tr/yayin/malihukuk/eyupsultan
 - 24 HASKAN, Mehmet Nermi, "Eyüp Sultan Tarihi", 1996 s. 138.
 - 25 ATAMAN, Sadi Yaver, "Türk İstanbul".
 - 26 ÜNVER, A.Süheyl , "İstanbul Risalesi" C.5, s. 98.
 - 27 DOĞAN, Yavuz, "Gül Baba maddesi", *İstanbul Ansiklopedisi*, C.1 s.14.